

Paragraaf Weerstandsvermogen

Inleiding

Het weerstandsvermogen is het vermogen om financiële tegenvallers op te vangen zonder dat de begroting daarvoor moet worden bijgesteld. Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit - de middelen waarover de gemeente beschikt om niet begrote onverwachte en substantiële kosten te dekken - en de benodigde weerstandscapaciteit, voor financiële risico's waarvoor geen voorzieningen of verzekeringen zijn afgesloten. Het doel van deze paragraaf is inzicht te geven in de samenstelling en het tot stand komen van de omvang van het weerstandsvermogen van onze gemeente.

Op grond van de actuele gegevens concluderen we dat de weerstandscapaciteit van onze gemeente kan worden gekwalificeerd als "uitstekend". Dat wil zeggen: er is een solide financiële basis aanwezig om gecalculerde risico's op te vangen. Hier ligt een duidelijke relatie met het financiële beleid in deze raadsperiode. Daardoor is het eigen vermogen toegenomen.

Beschikbare weerstandscapaciteit

Voor het beoordelen van de robuustheid van de begroting is inzicht nodig in de omvang en de achtergrond van de risico's en de aanwezige weerstandscapaciteit. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit. De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen om calamiteiten en andere éénmalige tegenvallers op te vangen, zonder dat dit invloed heeft op de voortzetting van taken op het geldende niveau. Met structurele weerstandscapaciteit worden de financiële middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende begroting op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de bestaande taken.

Incidentele weerstandscapaciteit

Onderdelen van de incidentele weerstandscapaciteit zijn:

- Reserves: Algemene reserve en Reserve grondexploitatie
- Stille reserves: Activa die tegen een lagere waarde of nul zijn gewaardeerd en direct verkoopbaar zijn
- Onbenutte begrotingsruimte: Onvoorzien

De incidentele weerstandscapaciteit bedraagt per 31 december 2017:
(bedragen * € 1.000)

Omschrijving	Bedrag
Algemene reserve	19.969
Reserve grondexploitatie (voor risicoreservering)	2.356
Stille reserve	1.160
Onvoorzien	59
Totaal	23.544

Algemene reserve

De Algemene reserve is een reserve zonder bestemming en daardoor in beginsel vrij aanwendbaar. De Algemene reserve dient als buffer voor het opvangen van eventuele onvoorziene uitgaven (incidenteel) waarmee in de planning geen rekening is gehouden en die noodzakelijkerwijs dienen plaats te vinden. Hierbij valt te denken aan:

- Financiële risico's waarvoor geen bestemmingsreserve of voorzieningen zijn gevormd of waarvoor in de begroting geen financiële middelen zijn gereserveerd, omdat er nog geen getrouwe kwantificering van de risico's kan plaatsvinden
- Het opvangen van eventuele rekeningtekorten
- Het opvangen van een eventueel begrotingstekort

De vrije Algemene reserve kan worden ingezet voor de dekking van incidentele exploitatie-uitgaven. De verwachte vrije Algemene reserve bedraagt op 1 januari 2018 (voor risicoreservering) afgerond € 20 miljoen.

Stille reserves

Van Stille reserves is sprake wanneer activa niet duurzaam aan de bedrijfsuitoefening zijn verbonden. In de praktijk gaat het om onroerende zaken die in eigendom zijn van de gemeente en die niet meer nodig zijn voor de bedrijfsuitoefening. Het gaat daarbij om gemeentelijke gebouwen die binnen twee jaar verkocht kunnen worden en losse pachtgronden.

In oktober 2012 stemde uw raad in over te gaan tot verkoop van gemeentelijke gebouwen die niet direct onderdeel uitmaken van de gemeentelijke bedrijfsvoering. Afgelopen jaren is een aantal panden verkocht. Wij schatten in dat de verkoop van de overige gebouwen na afkoop van de boekwaarde samen nog € 530.000 oplevert.

Wij hebben 100 hectare grond in losse pacht uitgegeven. De Stille reserve van deze laatste gronden bedraagt circa € 630.000.

Resumé

Onze gemeente beschikt over een stille reserve van in totaal € 1.160.000 (€ 530.000 + € 630.000).

Onvoorzien

Gemeenten zijn verplicht voor onvoorziene uitgaven een (vrij te bepalen) bedrag op te nemen in de begroting. In de Meerjarenbegroting is een stelpost Onvoorzien opgenomen van € 59.000 per jaar.

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit bestaat uit onbenutte belastingcapaciteit, onbenutte investeringsruimte en onbenutte begrotingsruimte. De verwachte totale structurele weerstandscapaciteit ziet er de komende jaren als volgt uit:

	1 januari 2018	1 januari 2019	1 januari 2020	1 januari 2021
Begrotingsruimte	135	135	135	135
Onbenutte belastingcapaciteit	92	92	92	92
Structurele investeringsruimte	0	0	250	250
Maatregelen financieel gezonde positie	678	1.172	1.213	1.114
Totaal	905	1.399	1.690	1.591

Begrotingsruimte

Bij de behandeling van de Kadernota 2018 heeft uw gemeenteraad besloten een bedrag van € 135.000 per jaar te reserveren voor de correctie van de inflatie op materiële uitgaven. Dit bedrag is gerelateerd aan de stijging van de prijzen 2018 conform de consumentenprijsindex van het CPB en de materiële uitgaven van deze gemeente. Op dit moment is dit bedrag nog niet concreet gekoppeld aan deze uitgaven en daarmee op de korte termijn nog vrij inzetbaar.

Onbenutte belastingcapaciteit

Uit het rapport "Evaluatie systematiek macronorm onroerende zaakbelasting" (2015) kwam naar voren dat de macronorm onroerende zaakbelasting (OZB) geen effectief beheersingsinstrument bleek. Om deze reden is geadviseerd deze norm af te schaffen. De minister kan zich hier in schikken, maar is niet overtuigd van de werking van de alternatieven. De alternatieven, die in het rapport worden genoemd, zijn nog onvoldoende uitgewerkt om nu al te besluiten tot aanpassing of afschaffing van de huidige norm.

Voor het jaar 2018 wordt conform de Meicirculaire 2017 rekening gehouden met een macronorm OZB van 3,1%. In de begroting van 2018 is rekening gehouden met een lichte stijging van de OZB tarieven met 1,0% ten opzichte van het OZB tarief van het jaar 2017. In 2018 bedraagt de onbenutte belastingcapaciteit daarmee 2,1% ten opzichte van de gestelde macronorm 2018, oftewel een bedrag van € 92.000.

Structurele investeringsruimte

Voor de jaren 2019 en verder wordt rekening gehouden met een structureel bedrag van € 250.000 per jaar voor onbenutte investeringsruimte. Dit betreft de stelpost voor de Centrumplannen Zwartewaterland.

Maatregelen Financieel gezonde positie

Vanuit de begrotingsscan 2015 zijn diverse aanbevelingen in acties omgezet om gemeente Zwartewaterland financieel gezond te maken. Hiervoor zijn diverse stelposten in de begroting opgenomen, die bij de Kadernota 2018 tot één stelpost zijn geïntegreerd. Dit bedrag kan door de raad ingezet worden voor diverse maatregelen in het kader van de hoofddoelstelling in deze raadsperiode: een structureel gezonde financiële positie passend bij het met de raad afgesproken ambitieniveau.

Benodigde weerstandscapaciteit

Inventarisatie risico's

Integraal risicomanagement is een doorlopend proces waarbij risico's worden geïdentificeerd, de kans wordt bepaald dat het risico zich voordoet en de financiële impact wordt berekend. Dit proces hebben we geborgd door deze stappen onderdeel te maken van de planning & control cyclus. De in kaart gebrachte risico's worden eerst geanalyseerd. Voor zowel de financiële gevolgen die het risico met zich meebrengt als de kans dat een risico zich daadwerkelijk voordoet, hanteren we vijf categorieën. Als uitgangspunt voor de op te nemen risico's (financiële impact) geldt een ondergrens van € 50.000. De risico's met een financieel risico onder deze grens worden wel benoemd, maar worden niet gekwantificeerd. Om dit proces vorm te geven, hanteren wij onderstaand model.

Kans / Verbeterpotentieel	Score	%
Zeer klein	1	10%
Klein	2	30%
Gemiddeld	3	50%
Groot	4	70%
Zeer groot	5	90%

Financiële impact	Score
< € 50.000	1
€ 50.001 - € 100.000	2
€ 100.001 - € 500.000	3
€ 500.001 - € 1.000.000	4
> € 1.000.001	5

Met kans wordt in dit kader bedoeld de verwachting dat het risico zich daadwerkelijk voordoet. De impact is de financiële vertaling als het risico zich daadwerkelijk voordoet.

Met behulp van een risicoscore worden de risico's gerangschikt en wordt inzichtelijk welke risico's het meest belangrijk zijn om te beheersen. De risicoscore wordt bepaald door de klassen van kans en gevolg te vermenigvuldigen volgens onderstaande formule waarbij de maximale score 25 is (5*5).

Risicoscore = inschaling kans x inschaling financieel gevolg

Bij de vaststelling van de beleidsnota Weerstandsvermogen heeft uw raad bepaald dat de hoogte van de Algemene reserve minimaal 80% van de gecalculeerde risico's dient te zijn.

Overzichtstabel risico's Algemene Dienst

	Risico Bedragen x € 1.000	Kans	Impact	Risico- score	Financiële impact bij 100%	Financiële impact x kans
Inkomsten						
1	Algemene Uitkering	3	3	9	200	100
2	Debiteurenrisico algemeen	-	-	-	-	-
3	OZB / WOZ	-	-	-	-	-
4	Dividenden	1	3	3	475	50
5	Debiteuren Sociale zaken	-	-	-	-	-
6	Garantstellingen en gewaARBorgde geldleningen	-	-	-	-	-
7	Leningen aan personeel	-	-	-	-	-
Verbonden Partijen						
8	Verbonden Partijen	-	-	-	-	-
9	Gemeenschappelijke Regelingen	2	3	6	150	45
Bedrijfsvoering						
10	Onverzekerde risico's.	-	-	-	-	-
11	Personeel (bestuur en ambtenaren)	2	3	6	200	60
12	Werkprocessen	-	-	-	-	-
13	Imagoschade	-	-	-	-	-
14	Organisatie-risico's	-	-	-	-	-
Open eind regelingen						
15	Participatiewet	2	3	6	400	120
16	Wmo	2	3	6	300	90
17	Jeugdzorg	3	3	9	400	200
18	Bijzondere Bijstand en minimabeleid	-	-	-	-	-
19	Leerlingenvervoer	3	1	3	50	25
Juridisch						
20	Rechtmatigheid	-	-	-	-	-
21	Planschade	-	-	-	-	-
22	Bezwaarschriften en andere procedures	2	1	2	50	15
23	Renteontwikkeling	2	2	4	100	50
Overig						
24	Contractbeheer	-	-	-	-	-
25	Inkomsten lopende bouwexploitatie	-	-	-	-	-
26	Kapitaalgoederen	2	5	10	1.085	325
27	Lagere opbrengsten bouwvergunningen	-	-	-	-	-
28	Verzekeringsrisico	2	2	4	75	25
29	Specifieke uitkeringen	-	-	-	-	-
30	Automatiseringsbeveiliging	2	4	8	820	250
31	Crisisbeheersing en rampenbest	-	-	-	-	-
32	Milieu en verontreiniging	3	4	12	650	325
33	Onderwijs	-	-	-	-	-
34	Omgevingswet	2	3	6	300	100
					Totaal	1.780
						1.424
80% van het totale risico (afgerond)						1.424

Toelichting risico's Algemene Dienst

<i>Inkomsten</i>		
1	<p>Algemene uitkering</p> <p>De algemene uitkering betreft een sterk schommelende en onzekere Rijksuitkering. De financiële impact van met name de mei- en septembercirculaire kunnen groot zijn voor de gemeentelijke begroting. Het gaat hierbij vooral om de volgende risico's:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Risico's die voortvloeien uit het verdeelsysteem • Risico's die voortvloeien uit de accessystematiek • Integratie-uitkering Sociaal Domein • Daling Rijksuitgaven (trap op- trap af) • Aanpassingen maatstaven <p>De afgelopen jaren hebben wij als gemeente laten zien dat negatieve financiële consequenties vanuit de algemene uitkering opgevangen konden worden binnen de gemeentelijke begroting. Voor de komende jaren is het de verwachting dat het Rijk over wil gaan naar een andere wijze van verdeling van de algemene uitkering. Voorlopig hanteren wij een afwijking van maximaal € 200.000 per jaar ten opzichte van de huidige begroting. De kans van voorkomen in zowel de mei- als de septembercirculaire is maximaal 50% per jaar.</p>	100
2	<p>Debiteurenrisico algemeen</p> <p>Het risico bestaat dat debiteuren hun rekeningen niet tijdig betalen. Wij sturen er in de uitvoeringspraktijk op dat dit risico waar mogelijk wordt beperkt. In 2014 hebben we het invorderingstraject verder aangescherpt. Het debiteurenrisico wordt afgedekt door de voorziening dubieuze debiteuren.</p>	-
3	<p>OZB/WOZ</p> <p>De kwaliteit van de OZB/WOZ administratie wordt beoordeeld door de Waarderingskamer. Bij het onthouden van goedkeuring mogen beschikkingen niet worden opgelegd waardoor begrote belastinginkomsten niet worden gerealiseerd.</p>	-
4	<p>Dividend</p> <p>De dividendopbrengsten bedragen circa € 4,75 ton. Wij verwachten voor de komende jaren een redelijk consistent beleid van onze verbonden partijen waarbij de begrote dividenduitkering in onze begroting aan sluit bij de verwachte winstuitkeringen.</p>	50
5	<p>Debiteurenrisico Sociale Zaken</p> <p>Voor de vorderingen van sociale zaken is een voorziening gevormd. De hoogte van de voorziening is berekend op basis van te verwachten af te boeken vorderingen gerelateerd aan het verstrijken van de wettelijke termijn van 36 maanden.</p>	-
<i>Financiering</i>		
6	<p>Garantstellingen en gewaarborgde geldleningen</p> <p>Leningen of garanties worden uitsluitend verstrekt aan door uw raad goedgekeurde partijen. Om de kredietrisico's te beheersen kunnen zekerheden of garanties worden verlangd van de debiteuren. Onze gemeente heeft de volgende garantstellingen uitstaan: Particulier € 2,5 miljoen en Niet particulier € 35.1 miljoen (woningcorporatie). De particuliere garantstellingen en gewaarborgde geldleningen betreffen leningen met een hypotheckair onderpand. Het risico voor deze garantstellingen en geldleningen is daarmee nihil. Onze gemeente is met betrekking</p>	-

	tot de niet-particuliere garantstellingen de tertiaire zekerheid (50% risico gemeente) waar het gaat om het verstrekken van leningen aan woningbouwcorporaties. De primaire en secundaire zekerheden zijn zodanig ingericht, dat tegenvallers goed kunnen worden opvangen.	
7	<p>Leningen aan personeel Tot 1 januari 2009 zijn, als onderdeel van de secundaire arbeidsvoorwaarden, hypotheekleningen aan personeel verstrekt. Het risico dat hypotheeknemers niet aan hun verplichtingen voldoen is praktisch nihil, omdat tegenover deze leningen een hypotheekpand staat.</p>	-
<i>Verbonden partijen</i>		
8	<p>Voormalig Essent De aandelen van voormalig Essent staan voor € 5.500 op onze balans. Momenteel zijn er geen indicaties voor negatieve exploitaties of faillissementen van de voormalige Essent-bedrijven. Het financiële risico voor onze gemeente ligt in de verhouding van 0.06% van het totale faillissementsresultaat. Dit resultaat is op dit moment niet te kwantificeren.</p> <p>Wadinko Aandeelhouders zijn de provincie Overijssel en gemeenten in Overijssel, de Noordoostpolder en Zuid-West Drenthe. Onze gemeente bezit 83 van de in totaal 2.389 geplaatste aandelen (3.47%). Het financiële risico voor onze gemeente ligt in de verhouding van 3.47% van het totale faillissementsresultaat. Dit resultaat is op dit moment niet te kwantificeren. De totale balanswaarde van Wadinko bedraagt ongeveer € 67.1 miljoen. De afgelopen jaren maakte Wadinko volgens de jaarrekeningen voldoende winst en zijn de inschattingen voor de komende jaren positief.</p> <p>Vitens N.V. Onze gemeente bezit 38.453 aandelen. Dat is 0.66% van de uitstaande aandelen. Op 31 december 2016 bedroeg het eigen vermogen € 489 miljoen en het vreemd vermogen € 1.250 miljoen. Het financiële risico voor onze gemeente ligt in de verhouding van 0,66% van het totale faillissementsresultaat. Dit resultaat is op dit moment niet te kwantificeren. De afgelopen jaren maakte Vitens volgens de jaarrekeningen voldoende winst en zijn de inschattingen voor de komende jaren positief.</p> <p>Rendo Onze gemeente bezit 18 van de 991 aandelen. De totale balanswaarde bedraagt € 135 miljoen (balans 1 januari 2017). Het financiële risico voor onze gemeente ligt in de verhouding van 1.8% van het totale faillissementsresultaat. Dit resultaat is op dit moment niet te kwantificeren. De afgelopen jaren maakte Rendo volgens de jaarrekeningen voldoende winst en zijn de inschattingen voor de komende jaren positief.</p> <p>N.V. ROVA Gemeenten Per 31 december 2016 heeft N.V. ROVA Holding 10.858 uitstaande aandelen A, B en C. Onze gemeente bezit 302 aandelen A. Dit is 4.29% van het uitstaande aandelenkapitaal A. De totale balanswaarde bedraagt € 86.2 miljoen. Het financiële risico voor onze gemeente ligt in de verhouding van 4.29% van het totale faillissementsresultaat. Dit resultaat is op dit moment niet te kwantificeren. De afgelopen jaren maakte ROVA volgens de jaarrekeningen voldoende winst en zijn de inschattingen voor de komende jaren positief.</p>	-

	<p>N.V. Bank Nederlands Gemeenten (BNG) Onze gemeente bezit 23.712 aandelen BNG. Dit is 0.04% van de uitstaande aandelen. De totale balanswaarde bedraagt € 154,0 miljoen. Het financiële risico voor onze gemeente ligt in de verhouding van 0.04% van het totale faillissementsresultaat. Dit resultaat is op dit moment niet te kwantificeren. De afgelopen jaren maakte BNG volgens de jaarrekeningen voldoende winst en zijn de inschattingen voor de komende jaren positief.</p>	
9	<p>Gemeenschappelijke regelingen Veiligheidsregio Met ingang van 1 januari 2014 zijn de brandweerkorpsen in de regio IJsselland als één organisatie verder gegaan. Onze gemeente draagt hieraan jaarlijks een bedrag van ongeveer € 1.550.000 bij. Op dit moment is het eigen vermogen van de nieuwe brandweerorganisatie niet voldoende toereikend om de risico's te kunnen afdekken. Onze gemeente heeft een aandeel van bijna 5% in de totale gemeentelijke bijdragen aan de regio. Uitgaande van een voorlopige risico van € 3 miljoen en een kans van voorkomen van 30% houden we rekening met een risico van € 45.000.</p> <p>GGD De deelnemende gemeenten hebben hun samenwerking vastgelegd in een gemeenschappelijke regeling, de 'statuten' van de GGD. Zwartewaterland neemt deel in het bestuur. Onze jaarlijkse bijdrage aan de GGD is € 887.000, 4,3% aandeel in de totale gemeentelijke bijdragen aan de regio. De risico's zijn laag en niet gekwantificeerd.</p> <p>BVO De deelnemende gemeenten dragen er zorg voor dat de bedrijfsvoerings-organisatie ten allen tijde over voldoende middelen beschikt om aan haar verplichtingen te kunnen voldoen. In deze beginjaren zijn de kosten niet allemaal te voorspellen en derhalve is dit een onzekerheid. De begroting van de bedrijfsvoeringsorganisatie is beperkt tot programma- en exploitatiekosten. De genoemde risico's hierbij:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mogelijk noodzakelijke extra menskracht als het declaratiesysteem niet volledig werkt in de matching van facturen. • Mogelijk noodzakelijke extra menskracht bij inkoop en contractmanagement als het relatiebeheer moeizamer verloopt en contractafspraken niet nageleefd worden. <p>Omgevingsdienst IJsselland De Omgevingsdienst heeft op dit moment nog geen duidelijke analyse gemaakt van mogelijke organisatierisico's. De verwachting is dat dit in 2019 wordt opgepakt middels een nota weerstandsvermogen en risicomangement. De betaling door de deelnemende gemeenten is vooralsnog gekoppeld aan de ingebrachte taken en medewerkers; inputfinanciering. Vanaf het begrotingsjaar 2020 wordt gefaseerd overgegaan op outputfinanciering.. Vanuit een eerste analyse bij de oprichting van deze GR zijn de volgende risico's wel benoemd.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Begroting, deze was mede gebaseerd op de ervaringen van diverse andere Omgevingsdiensten. • Inputfinanciering loonkosten, de inputfinanciering is zodanig dat de Omgevingsdienst geen financiële risico's loopt bij de overname van personeel. <p>Op dit moment zijn de genoemde risico's niet te kwantificeren.</p>	45

<i>Bedrijfsvoering</i>		
10	<p>Onverzekerde risico's</p> <p>De afgelopen jaren kwam het nauwelijks voor dat niet geraamde claims van extern en intern personeel inzake werkzaamheden en activiteiten ten behoeve van onze gemeente werden ingediend. Ingediende claims bleven financieel beperkt en konden binnen de lopende exploitatie begroting opgevangen worden.</p>	-
11	<p>Personeel</p> <p>Bij arbeidsongeschiktheid van medewerkers ontvangt onze gemeente de eerste twee jaar geen tegemoetkoming in de ziektekosten. Dit betreft een financieel risico. Na een periode van twee jaar ziekte en bij afkeuring voor minimaal 35%, heeft de medewerker recht op een WGA uitkering. Doordat de gemeente eigenrisicodragers is voor de WGA is dit risico herverzekerd. Gedurende de eerste 2 jaar komt ziektevervanging voor rekening van de gemeente. Een deel van dit risico kan opgevangen worden binnen de personeelsbegroting. Voor leden van het college van burgemeester en wethouders is het risico van arbeidsongeschiktheid en ontslag niet verzekerd. In dat geval vindt doorbetaling van de salariskosten plaats tot aan het moment van herstelmelding, het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, vinden van (vervangend) werk of overlijden.</p>	60
12	<p>Werkprocessen</p> <p>Alle hoofdprocessen zijn doorgelicht en gescreend op risico's. Waar nodig zijn beheersmaatregelen getroffen. Parallel daaraan is het traject leanmanagement ingevoerd, waarbij processen tegen het licht zijn/worden gehouden en ontdaan van onnodige processtappen. Op basis van het controleplan worden bij de interne controle de belangrijkste werkprocessen getoetst op rechtmatigheid en doelmatigheid.</p>	-
13	<p>Imagorisico</p> <p>Gemeenten kunnen een imago of politiek risico lopen bij bijvoorbeeld nieuwe wetgeving of bij het niet behalen van doelstellingen. Imagorisico kan ontstaan door het onjuist of onduidelijk verstrekken van informatie aan burgers of het niet nakomen van bestuurlijke afspraken. De reputatie en integriteit kunnen dan onderwerp van discussie worden. Imagoschade kan worden beperkt door gerichte, adequate en snelle communicatie. De gemeente werkt aan het optimaliseren van het communicatieproces om de kans op imagoschade zoveel mogelijk te beperken. Beveiligingsincidenten brengen voor gemeenten het risico op imago- en financiële schade met zich mee. De politieke consequenties kunnen enorm zijn. Wat de eventuele financiële consequenties voor de gemeente kunnen zijn, is moeilijk in te schatten.</p>	-
14	<p>Organisatierisico</p> <p>Gemeente Zwartewaterland loopt met betrekking tot haar eigen organisatie continu risico's. Het gaat er dan vooral over of de organisatie in het geheel haar taken aankan en de medewerkers hier goed op zijn toegerust. Door de decentralisaties in het sociale domein zijn nieuwe taken op gemeenten afgekomen waardoor organisatierisico's worden gelopen. Tevens anticiperen we op de komst van de Omgevingswet en de komst van de fysieke Omgevingsdienst. Deze doelen die met de Omgevingswet worden beoogd, stellen ook eisen aan de doorontwikkeling op rolneming en werkwijze. De risico's die hieruit voort kunnen vloeien, worden beperkt door het afstemmen van de politieke ambities van de gemeenteraad met de capaciteit van het ambtelijke apparaat, het beschrijven en controleren van werkprocessen, strategisch HR-beleid en het in gang zetten en bewaken van persoonlijke ontwikkelingsplannen in alle lagen van de ambtelijke organisatie. Bij het organisatierisico zijn zowel kans als financieel</p>	-

	gevolg niet te kwantificeren. Bij de taakuitoefening vindt telkens de afweging plaats of de de organisatierisico's eigenstandig kunnen worden opgelost of dat deze beter kunnen worden beheerst door het aangaan van samenwerkingen met andere overheden.	
<i>Open eind regelingen</i>		
15	<p>Participatiewet</p> <p>Per 1 januari 2015 is de Participatiewet ingevoerd. Voor 2018 en verdere jaren is het zeer lastig om te voorspellen wat de verwachting van het aantal uitkeringsgerechtigden ten opzichte van 2017 zal zijn. In 2017 hebben wij een flinke toename gezien van het aantal uitkeringsgerechtigden wat vooral het gevolg is van de instroom van statushouders en jongeren. De inkomsten vanuit de BUIG blijven op basis van het landelijke rekensystematiek (t-1) achter bij een stijging van het werkaanbod in het actuele jaar. Dit negatieve financiële verschil kan voor het grootste deel in het opvolgende jaar middels de vangnetregeling opgevangen worden. Voor de gemeente blijft 7½% van het tekort de eigen risico van de gemeente. Gemeente Zwartewaterland kon voor 2016 geen gebruik maken van de vangnetregeling omdat het verschil binnen de 7½% viel. Bij een totale BUIG inkomst van € 2,6 miljoen is de eerste 2 ton die boven deze inkomst uitkomt het risico van de gemeente. Bij de prognoses gaan we voorlopig uit van een uitgave van € 3,16 miljoen wat tot een risico van € 3,6 ton zal leiden.</p> <p>De integratie-uitkering Participatiewet wordt ieder jaar gemiddeld € 35.000 naar beneden bijgesteld. Deze daling dient binnen het participatiebudget opgevangen te worden. Dit wordt een steeds groter risico, omdat de uitstroom van deze doelgroep achter blijft bij de landelijke prognoses. De begroting Participatiewet is en blijft een financieel risico voor de komende jaren.</p> <p>Wanneer er geen positieve resultaten op de overige beleidsclusters binnen het Sociaal Domein behaald zijn, is de reserve Sociaal Domein beschikbaar om deze tegenvallers eventueel op te vangen.</p>	120
16	<p>Wmo</p> <p>De ontwikkeling van het Wmo-budget laat zich lastig voorspellen omdat sprake is van een open einde financiering. In die zin bestaat altijd het risico van een schommeling in het aantal aanvragen of een onverwachte grote uitgave voor bijvoorbeeld een woningaanpassing. Om de risico's te beperken volgen wij de uitgaven op Wmo-gebied periodiek en maken op basis daarvan voorspellingen. Indien nodig, kan het beleid worden aangepast. Per kwartaal worden dashboards gemaakt voor uw raad waarin melding wordt gedaan van de financiële voortgang. In principe hanteert de gemeente Zwartewaterland binnen het Sociaal Domein het beleid dat de uitvoering en de rijksmiddelen budgettair integraal in evenwicht dienen te zijn.</p> <p>Er is een blijvende onzekerheid over de te hanteren grenzen tussen de Wmo, Zorgverzekeringswet en de Wet langdurige zorg. Dit maakt dat bepaalde zorgvragers alsnog onder de Wmo komen te vallen en daarmee zorgen voor extra onvoorziene lasten voor de gemeente. Dit risico is op dit moment financieel niet realistisch te kwantificeren en zal in de komende periode mogelijk duidelijker worden.</p> <p>Met ingang 1 januari 2020 wordt beschermd wonen/maatschappelijk opvang doorgedecentraliseerd naar gemeenten, waardoor gemeenten beleidsmatig en financieel verantwoordelijk zijn voor deze taak. Het landelijk budget is ongeveer € 2,3 miljard wat voor deze gemeente betekent dat het om een bedrag van € 2 miljoen gaat. Landelijk vindt op dit moment een discussie plaats over de invoering van een</p>	90

	financieel en objectief verdeelmodel, hetgeen negatief voor onze regio kan uitpakken. Het financiële risico hiervan is op dit moment nog niet kwantificeerbaar.	
17	<p>Jeugdhulp</p> <p>Sinds 1 januari 2015 is de verantwoordelijkheid voor de jeugdhulp overgeheveld naar ons als gemeente. Het bijbehorende Rijksbudget wordt hiervoor ingezet. De tweedelijns jeugdhulp (waar een beschikking voor nodig is) wordt door de BVO (Bedrijfsvoeringsorganisatie IJsselland) namens nog 10 andere gemeenten, ingekocht. Per 1 januari 2017 is de verevening (die gold over de jaren 2015 & 2016) afgeschaft en zijn wij als gemeente financieel verantwoordelijk voor onze eigen kosten t.a.v. de ingezette jeugdhulp. Dit brengt mogelijk een financieel risico met zich mee. Door de uitputting van de jaren 2015 en 2016 verwachten wij dat dit financiële risico in het jaar 2017 en 2018 uitkomt op € 300.000 - € 400.000. Een eventueel tekort kan worden opgevangen door de reserve Sociaal Domein.</p>	200
18	<p>Bijzondere bijstand en minimabeleid</p> <p>Met ingang van 1 januari 2015 is het merendeel van de regelingen op grond van de categoriale bijzondere bijstand komen te vervallen. Alleen de Regeling Collectieve Zorgverzekering blijft over.</p>	-
19	<p>Leerlingenvervoer</p> <p>De toetsingskaders die onze gemeente hanteert vloeien voort uit landelijke wet- en regelgeving. Er is nauwelijks beleidsvrijheid. Het aantal aanvragen fluctueert. Dat geldt ook voor de inhoud van de aanvragen. Ritten naar afzonderlijke locaties en/of op afwijkende tijden kunnen leiden tot relatief hoge meerkosten. Daarnaast heeft ook de prijsontwikkeling in het personenvervoer invloed (bijvoorbeeld stijgende brandstofkosten in het taxivervoer en tariefsverhogingen in het openbaar vervoer). Ook de inkomsten uit eigen bijdragen variëren.</p>	25
<i>Juridisch</i>		
20	<p>Planschade</p> <p>De kans op planschadekosten is klein, omdat waar mogelijk een overeenkomst wordt afgesloten met een externe partij om de planschadekosten te vergoeden. Dit kan in vrijwel alle gevallen. Planschade kan voorkomen bij exploitaties waar we (een deel van) de kosten niet kunnen verhalen, deze zijn echter doorgaans in de grondexploitatie ingecalculleerd. Gemeenten kunnen beoordelingskosten op planschade-risico's niet verhalen op derden.</p>	-
21	<p>Bezwaarschriften en andere procedures</p> <p>Het betreft het vergoeden van de kosten van juridische bijstand aan de tegenpartij, waartoe we verplicht zijn in geval van gegrondheid van het bezwaar/beroep. Gemiddeld gaat het om 5 zaken per jaar.</p>	15
22	<p>Renteontwikkelingen (Treasury)</p> <p>Gemeenten moeten ervoor zorgen dat zij duurzame toegang hebben tot financiële markten tegen acceptabele, marktconforme condities. Het is van belang de risico's zoveel mogelijk te beperken en het beheer zo efficiënt mogelijk uit te voeren. Ingezet wordt op zo hoog mogelijke renteopbrengsten en zo laag mogelijke rentekosten, zonder dat daarbij overmatig risico wordt gelopen. In 2014 is een geactualiseerde beleidsnota Treasury door uw raad vastgesteld, waarin de beleidsmatige toetsingskaders zijn vastgesteld. Op de korte termijn verwachten wij geen grote financiële rente risico's. Bij de wijzigingen van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is de toerekening van rente een belangrijk aandachtspunt. De rente moet vanaf 2017 worden toegerekend aan de taakvelden. Volgens de nieuwe BBV voorschriften wordt de omslagrente berekend door de aan de taakvelden toe te rekenen rente te delen door de boekwaarde per 1 januari van de vaste activa die</p>	50

	<p>integraal zijn gefinancierd. De omslagrente moet vervolgens op consistente en eenduidige wijze worden toegerekend aan de individuele activa. De rente-omslag voor 2017 komt uit op 1%.</p> <p>De marktrente ligt onder de gemeentelijke omslagrente en de herfinanciering van lopende leningen vindt op dit moment nog steeds tegen een lagere rente plaats. Bij een oplopende rente en noodzakelijke herfinanciering, waarbij de marktrente hoger is dan de omslagrente of de rente van de af te lossen lening, kunnen er wel risico's ontstaan. Vanuit treasury wordt getracht altijd een spreiding van deze risico's te realiseren middels het aangaan van een goed onderbouwde vorm van financiering en de looptijd van de financiering. De verwachting voor het komende jaar is dat de rente nog steeds laag is. De rente op de geld- en kapitaalmarkt wordt voornamelijk bepaald door het beleid van de Europese Centrale Bank (ECB). De belangrijkste rentetarieven van de ECB zijn in 2016 niet gewijzigd en bevinden zich nog steeds op een zeer laag niveau. De ECB heeft het opkoopprogramma van obligaties, met als doel het aanjagen van de inflatie, tot maart 2017 verlengd.</p> <p>Het risico dat de rente zal gaan stijgen in de komende jaren bij een aantrekkende economie is beduidend hoger geworden.</p> <p>Voor Zwartewaterland betekent een stijging van het rentepercentage van 1% een bedrag van ongeveer € 100.000 extra kosten voor herfinanciering van lopende leningen. We schatten in dat de kans op een stijging van de rente ongeveer 50% is.</p>	
<i>Overig</i>		
23	<p>Contractbeheer</p> <p>Het gemeentelijke contractbeheer is in een digitaal contractenboek ondergebracht. In het contractenboek is een functionaliteit ingebouwd waarmee de organisatie een bericht ontvangt als de signaleringsdatum is bereikt. De interne contractverantwoordelijke biedt het contract aan om te registreren en wordt hierop geattendeerd over de signaleringsdatum. Deze contractverantwoordelijke gaat al dan niet tot actie over (verlengen contract, beëindigen contract, nieuwe contractbesprekingen en dergelijke). Het antwoord wordt weer verwerkt in het digitaal contractenboek. De risico's zijn in beeld en de kans op voorkomen is nihil en acceptabel.</p>	-
24	<p>Inkomsten lopende bouwexploitatie</p> <p>Op basis van een overeenkomst tussen onze gemeente en commerciële partijen hebben we in de begroting rekening gehouden met een jaarlijkse bijdrage per woning uit commerciële bouwexploitaties. Tag West is meegenomen in de grondexploitaties. Uitgangspunt is dat jaarlijks vanuit de grondexploitatie het vaste bedrag van € 260.000 wordt afgedragen aan de begroting. Eventuele jaarlijkse tekorten/risico's komen daarom niet ten laste van de jaarrekening, maar van de exploitatie Tag. In het kader van de weerstandscapaciteit zou dan geen risico meer worden berekend.</p>	-
25	<p>Onderhoud kapitaalgoederen</p> <p>De paraplunota Kapitaalgoederen is in 2017 door uw raad vastgesteld. Hierin is aangegeven dat het onderhoud van de openbare ruimte op kwaliteitsniveau C plaatsvindt. Alleen het onderhoud van civiele kunstwerken is vastgesteld op kwaliteitsniveau B. De huidige onderhoudsplannen bevatten risico's, die mogelijk in de toekomst leiden tot incidentele vervangingen, reparaties of onderhoud. Jaarlijks vindt een actualisatie plaats van het uitvoeringsprogramma Werken. Hierin is een planning opgenomen voor het nieuwe jaar met de belangrijkste investeringen binnen het beheer van kapitaalgoederen.</p> <p>Bij de behandeling van de Zomernota heeft uw raad eenmalig een bedrag van € 600.000 vastgesteld voor een kwaliteitsverbetering van het groen en de voet- en</p>	325

fietspaden binnen de openbare ruimte.
Hieronder hebben we de belangrijkste risico's binnen onze gemeente in beeld gebracht.

Wegen

Bij onderhoud aan wegen ontstaat risico wanneer er sprake is van extreme omstandigheden. Schade als gevolg van een strenge winter laat zich lastig voorspellen, omdat hier diverse factoren invloed op hebben, zoals staat van onderhoud, mate van zout strooien en de daadwerkelijke kou. Het financiële risico ligt tussen de € 100.000 en € 500.000 per jaar.

Kunstwerken

Tijdens een inspectie is achterstallig onderhoud aan kunstwerken geconstateerd. Het geschatte risico ligt rond de € 175.000 structureel per jaar. De inschatting dat deze kosten daadwerkelijk zullen voorkomen ligt rond de 2 jaar.

Riolering

Met de vaststelling van het huidige GRP wordt de reserve gebruikt om de schuldpositie te verminderen. Er is bijna geen reserve meer om grote onverwachte problemen op te vangen. Doordat alle rioleringsobjecten geïnspecteerd zijn weten we echter hoe de onderhoudstoestand is en wordt deze gemonitord. In het beheerssysteem en rapportages wordt dit vastgelegd. Mocht er toch een calamiteit optreden in de grote van € 100.000 tot € 500.000, dan is de reserve niet toereikend. De kans dat dit optreedt is klein. Met kleine onverwachte problemen als verstoppingen van huis- of kolkaansluitingen, ingroei van boomwortels of verstopte rioolpompen is in de exploitatie rekening gehouden. Er is voldoende budget en personeel om deze problemen te verhelpen.

Baggerwerken

Voor baggerwerken zijn structurele voorzieningen in de begroting getroffen, voor een deel met eigen dekking door inkomsten uit heffingen. Risico's zijn moeilijk in te schatten. Waterbodems met een vervuiling zijn voor het belangrijkste deel gesaneerd. Het risico van vervuiling en overige onvoorziene uitgaven kunnen worden opgevangen binnen het gemeentelijk rioleringsplan.

Gemeentelijke gebouwen

Het accommodatiebeleidsplan, welke door uw raad in 2017 is vastgesteld, zet in op krachtpanden. Krachtpanden zijn beleidsondersteunend, hebben een openbaar karakter en de functies die hierin zitten zijn levensvatbaar en toekomstbestendig. De keuze voor krachtpanden betekent ook dat in sommige gevallen afscheid wordt genomen van panden die niet het label van 'krachtpand' dragen. Krachtpanden kunnen gemeentelijke panden zijn, maar ook in bezit van particulieren (bijvoorbeeld ruimten van zorginstellingen of stichtingen). Waar sprake is van een 'krachtpand' worden indien nodig maatregelen getroffen om deze panden ook als zodanig te laten functioneren. In de huidige markt is een aantal panden zeer lastig te verkopen. Met de huidige stand van gebouwen die op de nominatie staan om verkocht te worden is het risico voor de gemeentelijke exploitatie begroting € 250.000 per jaar. De inschatting dat deze kosten daadwerkelijk voorkomen, ligt rond de 4 jaar.

Openbaar groen

In het geval er sprake is van stormschade aan het openbaar groen, worden de extra kosten in deze situaties rond de € 60.000 geschat. Stormschade komt gemiddeld één keer in de drie jaar voor. Er is een toename van de kosten te verwachten wegens de groei van bomen in jonge wijken, de wijziging van weersomstandigheden en de aantasting van bomen door nieuwe boomziekten, zoals Essentaksterfte.

	<i>Huur- en pachtbeleid</i> Door uitvoering van het huur- en pachtbeleid generen we inkomsten.	
26	Opbrengsten bouwleges De lokale woning-, bedrijfs- en industriële bouw trekt al weer duidelijk een paar jaar aan. Kleine en grote bouwvoornemens worden aangedragen. Dit wil niet direct zeggen dat hier uitvoering aan gegeven wordt. Wel is merkbaar dat de ondernemer weer wil investeren ten gunste van de bedrijfsvoering. Voor 2018 is het de verwachting dat de grote bouwaanvragen verder zullen aantrekken. Met name in Genemuiden is als gevolg van grondruilingen de ambitie voor uitbreiding van locatie op korte termijn aanzienlijk vergroot. Ook in Hasselt staan enkele bouwinitiatieven op de rol. Echter het blijft onduidelijk of deze verwachtingen de komende jaren tot grote investeringen of kleinere in pandige verbouwingen zullen leiden. Dit laatste geeft onzekerheden met betrekking tot de verwachting van de hoogte van de bouwlegesinkomsten. Hier kunnen grote verschillen uit voortkomen. Op basis van de bouwlegesinkomsten 2016 wordt het risico voor 2018 als nihil gezien. Met ingang van 1-1-2019 is het de verwachting dat het Rijk het wetsvoorstel aangaande de private kwaliteitsborging in de bouw gaat doorvoeren. Dit houdt in dat de toetsing, preventief als repressief, ten aanzien van het Bouwbesluit bij de private sector zal worden neergelegd. Aansluitend hierop is het de verwachting dat de bouwleges neerwaarts bijgesteld of (net als bij milieuvergunningen) niet meer geïnd zullen worden. Als deze verwachting zich doorzet, dient dit risico ondervangen te worden. Ten aanzien van de inkomsten bouwleges is het de verwachting dat de verlaging beperkt zal zijn als de legesverordening kostendekkend blijft. Als gemeente toetsen wij namelijk niet intensief aan het Bouwbesluit, dus zal het effect op de kostendekkendheid beperkt zijn. Volledige afschaffing van de leges zal door het Rijk aangevuld worden.	-
27	Verzekeringsrisico's De vaste activa zijn verzekerd tegen de meest voorkomende gevallen van schade. Daarnaast heeft de gemeente andere verzekeringen voor: Fraude en berovingen, Motorrijtuigen, Aansprakelijkheid (aansprakelijkheidsstelling gemeente), Ongevallen (waar onder verkeersbrigadiers, vrijwilligers en bedrijfshulpverleners), Rechtsbijstand, College beschermingspolis, Verzekering werkmaterieel, Dienstritten, Werkgeversaansprakelijkheid, Bouw- en montage. Tweejaarlijks wordt de gehele verzekeringsportefeuille doorlopen en geactualiseerd. Het risico van onder- of oververzekering blijft hierdoor beperkt. De afgelopen jaren zien we wel een flinke stijging van het aantal zaken waarbij de gemeente aansprakelijk wordt gesteld voor de geleden schade door burgers. Het aantal ligt jaarlijks rond de 30 zaken De gemeente is in principe verzekerd voor dit soort claims, maar dient wel bij toekenning van de claim rekening te houden met een eigen risico van € 2.500 per zaak. Met dit eigen risico is niet expliciet rekening gehouden in de gemeentelijke budgetten.	25
28	Specifieke uitkeringen Gemeenten lopen risico dat door vertraging of onduidelijke administratieve vastlegging gelden vanuit de specifieke uitkeringen terugbetaald moeten worden. Wij trachten dit te voorkomen door het zorgvuldig vastleggen van subsidievoorwaarden en de controle hierop. Dit leidt tot de vaststelling door de gemeenteraad van de SISA-bijlage in de jaarrekening.	-
29	Automatiseringsbeveiliging De risico's bestaan uit informatiecriminaliteit zoals hack-pogingen, stroomstoringen of ernstige computerstoringen door brand of iets dergelijks waardoor ICT systemen gedurende uren of dagen niet te gebruiken zijn. Het optreden van een gebeurtenis die, bij het ontbreken van passende maatregelen, duidelijk waarneembare gevolgen (materieel dan wel immaterieel) voor de organisatie heeft, noemen we een calamiteit.	250

	<p>Het gaat daarbij om gevolgen zoals vitale informatie die verloren gaat, financiële controle die niet meer mogelijk is, informatie die niet meer beschikbaar is, goederen en diensten die niet geleverd kunnen worden, demotivatie bij medewerkers, chaos en fraude.</p> <p>Op 1 januari 2016 is de meldplicht datalekken ingegaan. Deze meldplicht houdt in dat organisaties (zowel bedrijven als overheden) direct een melding moeten doen bij het College bescherming persoonsgegevens (CBP) zodra zij een ernstig datalek hebben. En soms moeten zij het datalek ook melden aan de betrokkenen (de mensen van wie de persoonsgegevens zijn gelekt). Is een datalek ten onrechte niet bij het CBP gemeld, dan kan het CBP een boete geven. Deze bestuurlijke boete bedraagt ten hoogste € 820.000, het bedrag van de zesde categorie van artikel 23, vierde lid, van het Wetboek van Strafrecht. Dat is per 1 januari 2016 maximaal 820.000 euro. Het risico op (ernstige) datalekken is reëel, met name door (onbewuste) onzorgvuldige gegevensverwerking en gegevensbeheer tijdens de werkprocessen waarbij persoonsgegevens worden gebruikt. Een aantal (beheerste) incidenten in het recente verleden heeft dit aangetoond. De benodigde ICT-beveiligingsmiddelen, die getroffen zijn zoals firewall, virusscanner, beveiligde email en beveiliging rondom de website, zijn operationeel maar het gevaar zit dus vooral in het handelen van de medewerkers. Voor wat betreft risico en schade door stroom- en netwerkschade is de financiële impact niet goed te kwantificeren aangezien vrijwel alle werkprocessen binnen het gemeentehuis komen stil komen te liggen. Noodvoorzieningen voor zowel stroom- als netwerkvoorzieningen zijn aanwezig (onder meer dagelijkse back-ups) maar de kosten gaan vooral in gevolgschade zitten doordat werkprocessen zoals subsidieaanvragen en de uitgifte van reisdocumenten geen doorgang kunnen vinden. De kosten komen voort uit de tijdelijke onderbreking van de primaire werkprocessen en besluitvormingsprocessen.</p>	
30	<p>Crisisbeheersing en rampenbestrijding</p> <p>In 2012 heeft de provincie Overijssel een risicokaart van Zwartewaterland opgemaakt, die elke 4 jaar wordt geactualiseerd. Deze risicokaart biedt de gemeente en haar inwoners de mogelijkheid maatregelen te treffen. Om de operationele slagkracht bij crisissituaties in de responsfase te vergroten, is het van belang snel uitvoering te (kunnen) geven aan het opstarten van processen, inzetten van middelen en het doen van uitgaven zonder last of ruggespraak. De gemeente en andere organisaties nemen preventieve maatregelen om crisissituaties te voorkomen. Dit is echter geen garantie dat crisissituaties zich nooit meer voordoen. In geval van crisis dient direct gehandeld te kunnen worden. In de begroting is hiervoor geen budget opgenomen. De gemeenten in de veiligheidsregio IJsselland hebben gezamenlijk in het Handboek Bevolkingszorg de gemeentelijke processen nader een teamplan uitgewerkt. In de gevallen waar nodig is er mandaat geregeld, met daaraan een budget gekoppeld, om te trachten de noodzakelijke uitgaven te beheersen. Rampen kunnen zich in allerlei verschijningsvormen voordoen. Dit is een bestuurlijk en financieel risico. Indien nodig worden personeel en materieel ingezet. Dit leidt tot kosten voor onze gemeente. Onze gemeente beschikt over de benodigde rampenbestrijdingsplannen. Communicatie speelt hierbij een cruciale rol.</p>	-
31	<p>Milieu- en bodemverontreiniging</p> <p>Bij gemeentelijke besluiten lopen wij het risico om bedrijven geluid (of lucht)ruimte toe te kennen die achteraf niet opgelegd had kunnen worden. Het betreft met name oudere vergunningen, waarbij mogelijk klachten over geluid/lucht komen dan wel naar aanleiding van handhaving. Het grootste risico is dat het bedrijf niet meer op die locatie kan functioneren en uitgekocht moet worden. Deze kosten zijn niet te voorzien. Een tweede mogelijkheid is dat er wel voorzieningen mogelijk zijn, maar niet afdwingbaar bij het bedrijf. Deze voorzieningen moeten wij dan als gemeente bekostigen.</p> <p>Daarnaast zijn er kosten als gevolg van noodzakelijke woningsanering zoals gevelisolatie maatregelen. Dit betreffen maatregelen die noodzakelijk zijn, nadat een</p>	325

	<p>geluidwerend gebouw door de gemeente is gesloopt. Het effect is dat de geluidbelasting op de woning toeneemt en boven de voorkeursgrenswaarde uitkomt. Op basis van de afgelopen 10 jaar is de verwachting dat geluidsrisico's eens in de vijf jaar kunnen voorkomen. De geschatte kosten zijn, afhankelijk van de saneringsmaatregel, ongeveer € 100.000. Hiervoor is geen dekking in de begroting of verzekering opgenomen.</p> <p>Bij calamiteiten kan er een bodemverontreiniging ontstaan op gemeentelijk grondgebied. Veelal worden de kosten verhaald op de verzekering van de veroorzaker. Risico is echter dat de dader niet te achterhalen is. Dit speelt bij grondwerkzaamheden, waarbij onverwachts een ernstige verontreiniging wordt aangetroffen. De kosten van een onderzoek naar de verontreiniging en de kosten van het opruimen kunnen variëren van enkele tienduizenden euro's tot een veelvoud daarvan. Op basis van gemeentelijke historie houden we rekening met een financieel risico van € 100.000 voor het onvoorzien en niet in de begroting afgedekte sanering van bodemverontreiniging.</p> <p>Gemeente Zwartewaterland houdt in zijn begroting voor de afvalstofheffing rekening met jaarlijkse bijdrage vanuit de producenten voor de aanlevering van plastic, metaal en drankenkarton verpakkingen door gemeenten. Dit is een aanzienlijke vergoeding (€ 450.000 p/jr). De vergoeding staat al enige tijd ter discussie en daarom kan hij als gemeentelijke inkomst-risico aangemerkt worden. Momenteel vindt op landelijk niveau overleg plaats tussen gemeenten, afvalverwerkers en de producenten over de wijze en garantie van vergoeding. Een eventueel structureel lagere vergoeding betekent mogelijk een structurele bijstelling naar boven van het afval tarief of een structurele onttrekking van middelen uit de algemene dienst om het huidige tarief zo veel mogelijk te garanderen. We prognosticeren voorlopig een risicobedrag van € 225.000, waarbij we inschatten dat de kans van voorkomen eens in de 2 jaar is.</p>	
32	<p>Onderwijs</p> <p>De betalingen in het kader van de doordecentralisatie huisvesting Agnieten College locatie Zwartsluis vormen een financieel risico voor de gemeente. In de doordecentralisatie-overeenkomst is vastgelegd dat de hoogte van de jaarlijkse bijdrage, die het schoolbestuur van de gemeente ontvangt, deels afhankelijk is van het aantal leerlingen dat de school bezoekt. Voor iedere leerling boven de 475 ontvangt de school een extra bijdrage van € 552. De verwachting ten tijde van het afsluiten van de overeenkomst was dat het leerlingenaantal in 2014 een piek zou hebben bereikt, met een aantal van 598, en daarna langzaam zou gaan afnemen. Vanaf 2025 zou het aantal leerlingen volgens de prognose onder de 475 uitkomen. In de praktijk zien we deze daling nog niet. Momenteel ligt het aantal leerlingen zelfs rond de 650. Bij de besluitvorming rondom de Zomernota 2017 heeft uw raad ingestemd met een structurele ophoging van het budget ten behoeve van de jaarlijkse bijdrage aan de Agnietencollege van € 125.000. Door deze ophoging neemt het huidige risico af tot nihil. Echter een stijging van de inflatie en de leerlingenaantal in de toekomst kan weer tot een verhoging van dit risico leiden. De verwachting van een stijging van het leerlingenaantal aan de Agnietencollege Zwartsluis is op basis van de huidige beschikbare informatie echter beperkt.</p>	-
33	<p>Omgevingswet</p> <p>Het tijdstip van invoering van de Omgevingswet is op dit moment nog onduidelijk. Echter er zijn nog veel onzekerheden en risico's met betrekking tot de invoering, met name in relatie tot ICT. Het Rijk is bezig met het ontwikkelen van een Digitaal Stelsel Omgevingswet. De impact en gevolgen die dit met zich mee brengt zijn op dit moment onduidelijk.</p> <p>Ook is het gereserveerde bedrag voor de invoering onzeker. Dit komt omdat de startnotities nog niet zijn opgesteld. Deze moeten meer inzicht geven in de wijze van invoering van de Omgevingswet. In de loop van dit jaar zal steeds gerichtere informatie beschikbaar komen, waarmee de ramingen aangescherpt moeten worden. Voorlopig dienen wij rekening te houden met een geschat risicobedrag van</p>	100

	€ 300.000, waarvan wij op dit moment inschatten dat de kans van voorkomen 30% is.	
Totaal		1.780
Totaal 80%		1.424

Risico's grondexploitaties

Bij de actualisatie van de grondexploitaties wordt expliciet aandacht gegeven aan de risico's met betrekking tot de grondexploitaties. Daarvoor is bij alle projecten uitgegaan van drie scenario's, te weten:

<i>Basis scenario</i>	gebaseerd op de meest reële verwachting ten aanzien van afzet, kosten en opbrengsten (de actuele grondexploitatie)
<i>Midden scenario</i>	een afgeleide van het basisscenario waarin negatieve risico's ten aanzien van afzet, kosten en opbrengsten worden doorgerekend
<i>Worst case scenario</i>	het scenario met de meest negatieve financiële consequenties voor de gemeente. In het merendeel van de gevallen is dat het scenario waarin het project wordt stopgezet en de boekwaarde wordt afgeboekt tot de marktwaarde van de huidige bestemming. Hierbij wordt rekening gehouden met alle noodzakelijke kosten om het project af te kunnen ronden, gemaakte afspraken met derden en mogelijke terugbetaling van subsidies.

In de nota Grondbeleid is vastgelegd op welke wijze risico's in de grondexploitaties worden bepaald. Bij de jaarlijkse herziening van de grondexploitaties worden drie scenario's (real case = basisberekening grondexploitatie, midden scenario en worst case scenario) doorgerekend op basis van de specifieke risico's in de desbetreffende grondexploitatie. Tevens wordt op basis van risico-inschatting bepaald welk van de scenario's wordt gehanteerd voor de bepaling van het benodigde weerstandsvermogen. Daar waar de risico-inschatting leidt tot het aanhouden van weerstandsvermogen is dat onderstaand weergegeven:

Exploitatie/NIEGG (Bedragen in € 1.000)	Inschatting risico t.b.v. risicoreserve	Risicobedrag	Winstneming Afboeking / Voorziening	Neg. Risicobedrag na afboeking / Voorziening
Waterfront	Basis scenario	611	-565	46
Kranerweerd	Basis scenario	-	-	-
Om de Weede	Midden scenario	2.734	-	2.734
Agrietenterrein	Midden scenario	148	-	148
Totaal		3.493	-565	2.928

De gebonden reserve grondexploitaties bedraagt € 2.346.000 en is daarmee van voldoende niveau om de risico's op te vangen.

Analysetablel beschikbare weerstandscapaciteit en benodigde weerstandscapaciteit

(bedragen * € 1000)

Weerstandscapaciteit	
<i>Incidenteel</i>	
Algemene Reserve	19.969
Reserve Grondexploitatie	2.356
Stille Reserve	1.160
Onvoorzien	59
Totale Incidentele weerstandscapaciteit	23.544
<i>Structureel</i>	

Begrotingsruimte	135
Onbenutte belastingcapaciteit	92
Onbenutte nieuwe investeringen	0
Maatregelen financieel gezonde positie	678
Totale Structurele weerstandscapaciteit	905
<i>Incidentele en structurele weerstandscapaciteit</i>	24.449
<i>Risico-inventarisatie</i>	
Algemene dienst	1.424
Grondexploitatie	2.342
<i>Totale risico-inventarisatie</i>	<i>3.766</i>
Verschil weerstandscapaciteit en totale risico-inventarisatie	20.683

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de weerstandscapaciteit van onze gemeente toereikend is.

Berekening weerstandsvermogen

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit, is afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen. Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen is vastgesteld welke ratio onze gemeente nastreeft. Hiertoe wordt gebruik gemaakt van onderstaande waarderingstabel.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}}$$

Waarderingscijfer	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	$> 2,0$	Uitstekend
B	$1,4 < x < 2,0$	Ruim voldoende
C	$1,0 < x < 1,4$	Voldoende
D	$0,8 < x < 1,0$	Matig
E	$0,6 < x < 0,8$	Onvoldoende
F	$< 0,6$	Ruim onvoldoende

Voor onze gemeente betekent dit het volgende:
(bedragen * € 1000)

Ratio weerstandsvermogen per 1 januari 2018	
Beschikbare weerstandscapaciteit	24.449
Benodigde weerstandscapaciteit	3.766
Ratio	6,5
Waarderingscijfer	A
Betekenis	Uitstekend

Op grond van de actuele gegevens concluderen we dat de weerstandscapaciteit van onze gemeente kan worden gekwalificeerd als "uitstekend". Dat wil zeggen: er is een solide financiële basis aanwezig om gecalculerde risico's op te vangen. Op basis van de ervaringen in de afgelopen jaren en landelijke en lokale ontwikkelingen is het aannemelijk te verwachten dat de gemeentelijke risico's de komende jaren stabiel blijven.

Kengetallen

Kengetallen:	Verloop van de kengetallen					
	Jaarrek 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021
netto schuldquote	126%	149%	147%	133%	125%	113%
netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	117%	139%	137%	123%	115%	103%
Solvabiliteitsratio	23 %	23%	24%	27%	29%	34%
structurele exploitatieruimte	9,5%	8,7%	2,7%	2,5%	2,6%	2,4%
grondexploitatie	24 %	34%	32%	23%	21%	20%
belastingcapaciteit	125%	120%	113%	114%	116%	117%

Hieronder worden de definitie van en toelichtingen op de afzonderlijke kengetallen beschreven. Deze definitie is nodig, opdat iedere gemeente de kengetallen op dezelfde wijze berekent en de kengetallen over verschillende jaren en ook tussen gemeenten vergelijkbaar zijn.

Netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de medeoverheid ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Met ingang van 2016 zien we een duidelijke daling van dit percentage als gevolg van de daling van de langlopende schulden en een stijging van de gemeentelijke exploitatietotaal. De daling van de langlopende schulden komt met name door het gevoerde gemeentelijk treasurybeleid, waarbij de gemeentelijke uitgaven en financiering actief op elkaar afgestemd worden, middels de liquiditeitsplanning, activeren van investeringen in de begroting, koppelen (langere) afschrijvingstermijn aan investeringen, uitstel van investeringen en verhogen exploitatie inkomsten en verlagen exploitatie uitgaven. De verwachting voor 2018, op basis van de actuele informatie, is een verdere daling van de netto schuldquote. Hierbij dient aangetekend te worden dat deze verwachting mogelijk onzeker kan worden als er geen balans is tussen de gemeentelijke inkomsten en uitgaven. Dit blijft een fragiel aandachtspunt, een lichte stijging van de uitgaven kan een stijging van de netto schuld quote betekenen, de debratio (verhouding tussen inkomsten en uitgaven) is beperkt.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

De netto schuldquote wordt berekend in- of exclusief doorgeleende gelden. Omdat er onzekerheid is of deze leningen wel allemaal terug worden betaald, is het verstandig om dit onderscheid te maken. Op die manier wordt dit risico in beeld gebracht.

De toelichting op de netto schuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden is identiek aan de netto schuldquote behalve dat onder de financiële activa ook alle verstrekte leningen vallen (conform art. 36 lid b en c). Zie onderbouwing netto schuldquote. Daarnaast constateren wij een kleine daling van de verstrekte geldleningen wat het percentage positief beïnvloedt.

De solvabiliteitsratio

Deze indicator geeft inzicht in de mate waarin de decentrale overheid in staat is aan zijn financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het totale balanstotaal. Het eigen vermogen van een gemeente bestaat conform art. 42 BBV uit de algemene reserve, de bestemmingsreserves en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten.

De Solvabiliteitsratio laat een stijging zien in deze begroting naar 24%, ruim boven het minimale uitgangspunt (20%) van uw gemeenteraad conform het treasurybeleid. De oorzaak van deze stijging

ligt in de stijging van het eigen vermogen, met name door het hoger jaarrekeningresultaat, naast een daling van het totale vermogen. Daarnaast heeft de vrijval van de voorzieningen grondexploitatie ten gunste van de algemene reserve een positieve bijdrage aan de solvabiliteitsratio.

Kengetal Grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. De accountant moet ieder jaar beoordelen of de gronden tegen een actuele waarde op de balans zijn opgenomen. In artikel 38 BBV lid a wordt gevraagd om in de balans afzonderlijk op te nemen: Grond- en hulpstoffen gespecificeerd naar niet in exploitatie genomen bouwgronden en overige grond- en hulpstoffen. In lid b van artikel 38 wordt gevraagd onderhanden werk te vermelden, waaronder bouwgronden in exploitatie. Op basis van artikel 38 BBV worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting of jaarstukken (conform artikel 17 lid c BBV = exclusief mutaties reserves) en uitgedrukt in een percentage.

Het kengetal Grondexploitatie laat momenteel een daling zien als gevolg van de van de wijziging BBV, waarbij de waarde van de gronden niet in exploitatie niet meer opgenomen wordt onder voorraden op de balans, maar onder de materiële vaste activa. Een verwachte verdere daling van deze percentage in de komende jaren hangt samen met de ontwikkelingen rondom Hasselt om de Weede en Overwaters. Hiermee daalt de impact van de grondexploitaties op de financiële positie van deze gemeente.

Structurele exploitatieruimte

De resultaten van de jaarrekeningen uit de afgelopen jaren laten een duidelijke stijgende lijn zien met betrekking tot de exploitatieruimte. Deze stijgende lijn is een duidelijk gevolg van de ontvlechting van de gemeentelijke grondexploitatie van de algemene dienst. Bij de voorgaande jaarrekeningen zijn flinke voorzieningen gevormd voor het gemeentelijk grondbedrijf vanuit de positieve financiële resultaat in de algemene dienst. De komende jaren wordt op basis van de huidige prognoses een structurele positieve exploitatieruimte verwacht. Gemeente Zwartewaterland heeft de afgelopen 2 jaar, binnen haar baten/lasten stelsel, voldoende zekerheid ingebouwd en daarmee exploitatieruimte om deze stijgende lijn te continueren. Een positieve exploitatieruimte betekent niet direct een positieve invloed op de gemeentelijke schulden niveau. De schulden komen voort uit het kasstelsel, oftewel de werkelijke inkomsten en uitgaven. Deze zijn niet in evenwicht met de gemeentelijke baten en lasten. Hier dient men de komende jaren zeker aandacht voor te houden. Bij de bepaling van deze exploitatieruimte is rekening gehouden met de stelposten in onze begroting die nog niet direct concreet zijn gemaakt en daarmee voorlopig vrijvallen ten gunste van het verwachte rekening resultaat.

Belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishouden als kengetal voor gemeenten

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen, wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert ieder jaar deze lasten in de Atlas van de lokale lasten. Onder de woonlasten wordt verstaan de OZB, de rioolheffing en reinigingsheffing voor een woning met gemiddelde waarde in die gemeente.

In het jaar 2015 zijn de gemeentelijke woonlasten flink gestegen. De stijging van de woonlasten zijn een direct gevolg van het noodzakelijk financieel gezond maken van deze gemeente. In het jaar 2017 zijn de gemeentelijke woonlasten gehandhaafd op het niveau 2016. Daarmee daalde in dat jaar de procentuele afwijking ten opzichte van de gemiddelde landelijke woonlasten. Voor 2018 heeft de raad ingestemd met een lichte stijging van de gemeentelijke woonlasten met de inflatiepercentage. Daarnaast wordt bij de WOZ rekening gehouden met de waardevermindering van woningen wat een verlaging van het OZB tarief tot gevolg heeft, de rioolheffing wordt met €32 en het vaste afvaltarief wordt met € 7 per aansluiting verlaagd. Hiermee daalt de procentuele afwijking 2018 verder ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Op basis van de huidige inschattingen met betrekking tot de gemeentelijke financiën en landelijke ontwikkelingen op het vlak van kostendekkende tarieven (zoals riool) zal de procentuele afwijking stabiel blijven of licht stijgen.